

Ks. Stanisław Hareźga

Przemyśl

USTANOWIENIE DWUNASTU JAKO NOWA INICJATYWA FORMACYJNA JEZUSA WEDŁUG MK 3,7-19

Istotnym przejawem publicznej działalności Jezusa z Nazaretu była formacja powołanych przez Niego uczniów. W pewnym momencie dochodzi do wyłonienia spośród nich mniejszej grupy, określonej nazwą „Dwunastu” (Mt 10,1-4; Mk 3,13-19; Łk 6,12-16).¹ Zapytajmy więc o znaczenie tego wydarzenia w perspektywie całego procesu formacji uczniów, wykorzystując w tym celu relację Marka ewangelisty. Znajduje się ona pośrodku dwóch bloków tematycznych, ukazujących wzrastającą opozycję przeciw Jezusowi (2,1-3,6 i 3,20-35). Na tym mocno kontrastującym tle autor umieszcza summaryczną relację o dalszej, mesjańskiej aktywności Jezusa (3,7-12), z której wyrasta akt ustanowienia Dwunastu (3,13-19). Na podstawie obydwu perykop zwrócimy uwagę na znaczenie tej nowej inicjatywy formacyjnej Mistrza oraz na odpowiedź Dwunastu jako znak i zasadę szerszej drogi powołaniowej uczniów.

I. KONTEKST POPRZEDZAJĄCY NOWĄ INICJATYWĘ JEZUSA (MK 3,7-12)

Zgodnie ze swymi założeniami literackimi poprzez nowe summarium (3,7-12) Marek wprowadza kolejną część Ewangelii, zapowiadając równocześnie kierunek dalszej formacji uczniów.² Wobec zagrożenia życia ze

---

¹ W tym wydarzeniu powszechnie widzi się urzeczywistnienie kolejnego eklezjotwórczego etapu w proklezjalnej działalności Jezusa. Por. J. F l i s, *Modele Kościoła w pismach narracyjnych Nowego Testamentu*, Lublin 1999, s. 43.

² Funkcją celowo zredagowanego summarium jest nie tylko podsumowanie dotychczasowej działalności Jezusa, ale stworzenie przejścia do nowej sytuacji, która wymaga innego sposobu postępowania. Nas interesuje szczególnie nowa jakość relacji między Jezusem a uczniami. Por. W. E g g e r, *Frohbotschaft und Lehre. Die Sammelberichte des Wirkens Jesu im Markusevangelium*, Frankfurt am Main 1976, s. 162-163; H.C. K e e, *Community of the*

strony przeciwników (3,6) Jezus wraz z uczniami oddala się w stronę Jeziora Galilejskiego (3,7a). Użycie czasownika ἀναχωρέω („udaję się”, „odchodzę”) oznacza nie tylko sam fakt ruchu fizycznego, ale podkreśla wolę odalenia się do miejsca bardziej bezpiecznego. W tym przypadku chodzi także o nowy sposób obecności Jezusa nad morzem (por. 1,16-20; 2,13-14)³

Po galilejskiej działalności osoba Jezusa staje się punktem odniesienia dla wielkiego tłumu ludzi. Marek wyraźnie rozróżnia w nim tych, którzy pochodzą z Galilei, oraz tych z innych części Palestyny. Pierwsi idą za Jezusem (ἠκολούθησεν), ponieważ słyszeli Go osobiście; pozostali zaś idą do Niego (ἦλθον), bo słyszeli jedynie o tym, co uczynił (3,7b-8). Lista regionów, z których pochodzą słuchacze, zawiera Galileę, Judeę z Jerozolimą, oraz pogańskie okolice z południa (Idumea), ze wschodu (Zajordanie) i z północy (Tyr i Sydon).⁴ Poprzez symboliczną liczbę siedmiu regionów autor chce podkreślić uniwersalizm zbawczej misji Jezusa, obejmującej nie tylko Żydów, ale również pogan, a więc całą ludzkość. Judea z Jerozolimą traci swoje uprzywilejowane miejsce jako religijne centrum świata (por. J 4,19-26). Staje się nim osoba Jezusa Chrystusa, który gromadzi wokół siebie mesjańską społeczność ludu Bożego (por. np.: Iz 27,12-13; Za 9,10). Marek nie czyni żadnej różnicy między słuchaczami Jezusa na bazie ich statusu religijnego (judaizm czy pogaństwo), ale stopnia ich relacji do Jego osoby.⁵

W przypadku gromadzących się tłumów (πολὸν πλῆθος: 3,7.8) relacje nie były jednak właściwe. Uświadamia to Jezus uczniom, nakazując im, by mieli przygotowaną dla Niego łódź (3,9a). Daje im do zrozumienia, że nie ulega presji ludzi dotkniętych różnymi cierpieniami.⁶ Dla nich najważniejszą rzeczą jest ich zdrowie, a nie osoba i nauka Jezusa. Dotknięcie się uzdrowiciela traktują w sposób magiczny i instrumentalny. Jezus widząc taką motywację tłumów, przyjmuje wobec nich odpowiedni dystans. Prosi uczniów o przygotowanie łodzi. W ten sposób autor ujawnia Jezusowe pragnienie pogłębionej relacji z uczniami.⁷

Konieczność takiej relacji podpowiada również zachowanie się opętanych przez duchy nieczyste (3,11). Choć tym razem nie wspomina się o ich wyrzucaniu, można się tego domyślać z kontekstu poprzedniego zdania

new age. Studies in Mark's Gospel, Philadelphia 1977, s. 56-57; D.M. S w e e t l a n d, *Our Journey with Jesus. Discipleship according to Mark*, Wilmington 1987, s. 26.

³ Por. E. M a n i c a r d i, *Il cammino di Gesù nel Vangelo di Marco. Schema narrativo e tema cristologico*, Rome 1981, s. 61; J. Ł a c h, *Błogosławiony, który przychodzi w imię Pańskie*, Warszawa 1996, s. 128.

⁴ Zastanawia pominięcie Dekapolu (Mt 4,25; ale w Mk 5,20; 7,31), Syrii (Mt 4,24), a zwłaszcza Samarii, o której nic nie wspomina się w Markowej Ewangelii.

⁵ Por. K. S t o c k, *Le pericopi sui dodici nel vangelo di san Marco*, Roma ²1983, s. 51.

⁶ Paralelizm tekstu Mk 3,10-11 z Mk 1,32.34 pozwala widzieć w cierpiących ludzi dotkniętych różnymi uciskami (plagami). Por. J. M a t e o s, F. C a m a c h o, *Il Vangelo di Marco analisi linguistica e commento esegetico*, vol. I, Assisi 1997, s. 284, 287-288.

⁷ Podkreśla to wykorzystanie motywu łodzi (τό πλοῖον), zwłaszcza we fragmencie Mk 4,35-8,26. Tylko w 1,9 Ewangelista zgodnie ze swoim upodobaniem używa zdrobniałego terminu τό πλοῖον ἄριον

(3,10). Przez uzdrowionych duchy nieczyste ujawniały tożsamość Jezusa.⁸ W porównaniu z Mk 1,24 i 5,7 ich słowa nie zawierają żadnego wyrzutu, ale są bezpośrednim wyznaniem: „Ty jesteś Synem Bożym!” (3,11b). Duchy nieczyste rozpoznając Jezusa w Jego najgłębszej tajemnicy (czas. θεορέω), wykrzykują ją, oddając Mu pokłon (3,11a). Pod tymi gestami, które na zewnątrz wyrażają poddanie, kryje się jednak pokusa wciągnięcia Jezusa do wykorzystania synostwa Bożego w demoniczny i ziemski sposób.⁹ O pokonaniu tej pokusy świadczy wzmianka, że Jezus zabrania duchom nieczystym rozprzestrzeniania prawdy o Jego synostwie Bożym, by przez nich nie została ona zniekształcona i unicestwiona (3,12). W ten sposób Marek poprzez „sekret mesjański” jeszcze raz potwierdza, że tajemnica Jezusa ukryta w Bogu (por. 1,11; 9,7), może być rozpoznana przez ludzi po całej Jego ziemskiej drodze, u kresu której stoi krzyż i zmartwychwstanie (por. 15,39; 16,7).¹⁰

Na tę drogę uczniowie zostali zaproszeni już w momencie powołania. Po pewnym etapie wspólnej drogi z Jezusem, z uwagi na nowe okoliczności, przychodzi kolej na propozycję jeszcze większej więzi i wspólnoty z Mistrzem. Potwierdzeniem tego, a równocześnie znakiem dla wszystkich uczniów, staje się akt ustanowienia grupy Dwunastu.

II. SPECYFIKA PERYKOPY MK 3,13-19

Ważność ustanowienia Dwunastu uwidacznia się już z narracji poprzez wewnętrzną strukturę perykopy Mk 3,13-19. Podmiotem prawie wszystkich zdań jest Jezus.¹¹ On jest tym, który działa, a grupa Dwunastu jest bezpośrednim przedmiotem tego działania.

W centrum uwagi znajduje się dwukrotnie powtórzona czynność ustanowienia Dwunastu. Wokół pierwszej wzmianki o niej (3,14a) symetrycznie wymienia się miejsce i motywację czynu (3,13) oraz cel powołania grupy (3,14b-15).¹² Kolejna wzmianka o ustanowieniu Dwunastu (3,16a) rozpoczyna drugą część perykopy, na którą składa się lista wybranych przez Jezusa (3,16b-19). W ten sposób grupa, o której początkowo nie mówi się nic szczególnego, staje się coraz bardziej znana. Jej działalność nie będzie jednak niezależna, ale ściśle

⁸ Por. H. L a n g k a m m e r, *Ewangelia według św. Marka. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań 1977, s. 125; J. F l i s, *Jezus a demony na tle antydemonicznych praktyk starożytnego Wschodu*, Lublin 1990, s. 167.

⁹ Przejście od nacisku do kuszenia podkreśla kontrast między dwoma rdzennie podobnymi czasownikami: ἐπιτίτω (3,10) i προσπιτίτω (3,11). Por. T. A. B u r k i l l, *Mark 3:7-12 and the Alleged Dualism in the Evangelist's Miracle Material*, JBL 87 (1968), s. 410-411.

¹⁰ Por. K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 52-53; J. F l i s, *Jezus a demony*, s. 167-168.

¹¹ Dwunastu jest podmiotem czasownika ἀπῆλθον (ale jest to reakcja na wezwanie Jezusa) i ἔδωκεν (ale jest to zadanie wyznaczone przez Jezusa); Judasz jest podmiotem czasownika πορῆδωκεν (negatywne odniesienie do Mistrza).

¹² Por. J. M a t e o s, *Los „Doce” y otros seguidores de Jesus en el evangelio de Marcos*, Madrid 1982, s. 59-60.

związana z osobą Jezusa. Dodatkowo potwierdza to jeszcze nadanie nowych imion trzem pierwszym uczniom z listy Dwunastu: Szymonowi oraz synom Zebedeusza, Jakubowi i Janowi (3,16-17). Jest to nie tylko potwierdzenie ich większej bliskości z Jezusem, ale równocześnie ich szczególnej misji zarówno w grupie Dwunastu, jak też w całej wspólnoty uczniów.¹³

Szczególne zainteresowanie Marka faktem wyboru Dwunastu można także zauważyć porównując jego relację z opisami pozostałych Synoptyków (Mt 10,1-4; Łk 6,12-16).¹⁴ Mateusz nie lokalizuje bliżej wydarzenia, ani nie wspomina o wyborze i ustanowieniu Dwunastu. Sponując istnienie tej grupy, wzmiankuje jedynie o udzieleniu jej członkom władzy nad duchami nieczystymi (Mt 10,1). Według Łukasza Jezus udaje się na górę, aby się modlić. Dopiero po całej nocy spędzonej na modlitwie przywołuje uczniów i spośród nich wybiera grupę Dwunastu. Ewangelista nie wymienia ich zadań, zaznaczając jedynie, że Jezus nazwał ich „apostołami” Sam wybór Dwunastu potraktowany został jako przygotowanie do mowy na równinie (Łk 6,12-16).¹⁵

Powyższe różnice synoptyczne świadczą, iż Marek choć zwięzły w opisie, nadał swej relacji szczególną wymowę. Zwróćmy uwagę na znaczenie najbardziej charakterystycznych szczegółów narracji, zarówno w czynie Jezusa jak również w odpowiedzi wybranych uczniów.

III. USTANOWIENIE DWUNASTU

Na początku ewangelista zaznacza, że Jezus „wyszedł na górę” (3,13a). Jeszcze tylko na dwóch innych miejscach u Mk mowa jest o ruchu Jezusa ku górze (6,46; 9,2). W obu przypadkach chodzi o oddalenie się od tłumów i wejście w specjalną relację z Bogiem poprzez modlitwę czy przemienienie. W naszym tekście nie wymienia się tych okoliczności. Z kontekstu wynika, że Jezus, udaje się z uczniami w kierunku jednego ze wzgórz leżących w pobliżu jeziora. Wstąpienie na górę, powyżej tłumów, podkreśla Jego boski autorytet¹⁶, a czynowi utworzenia Dwunastu nadaje charakteru eklezjalnego znaku.¹⁷

Dodatkowo scena nabiera takiego charakteru poprzez uroczyste wywołanie niektórych osób z grona obecnych w pobliżu uczniów. Na oznacze-

¹³ Zob. K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 7-8, 30-33.

¹⁴ Należy zauważyć, że Mt 10,1 nie tyle koresponduje z Mk 3,13-15 i Łk 6,12-13 ile raczej z Mk 6,7 i Łk 9,1. Zob. R. B a r t n i c k i, *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii. Tradycja i redakcja w Mt 9,35-11,1*, Warszawa 1985, s. 45-47.

¹⁵ Por. K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 9-10.

¹⁶ Taki wniosek można wyprowadzić na podstawie paralelizmu z tekstami Starego Testamentu, w których góra oznacza miejsce teofanii i działania Boga. Zob. M. L u r k e r, *Słownik obrazów i symboli biblijnych* (tłum. z niem. K. Romaniuk), Poznań 1989, s. 62-63.

¹⁷ J. M a t e o s dostrzega w Mk 3,13-15 realizację zapowiedzi z Jł 3,5 o zwołaniu nowego, eschatologicznego Izraela (dz. cyt., s. 60-64). Inni egzegeci odwołują się do tekstów z Wj 19 i 24 na temat zawarcia przymierza, nie rozwijając jednak szerzej tej analogii. Por. G. S c h m a h l, *Die Zwölf im Markusevangelium. Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung*, Trier 1974, s. 134; K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 12-13; I. G a r g a n o, „*Lectio divina*” su il *Vangelo di Marco*, Bologna 1989, s. 77-79.

nie tej czynności Jezusa autor używa czasownika προσκαλεῖσθαι. Wyrażony nim akt zakłada w Tym, który go wykonuje, autorytet i władzę (ἐξουσία: por. 1,22.27; 2,10; 11,28.29.33) zdolną do podporządkowania sobie wezwanych (por. Wj 3,18; 5,3).¹⁸ W przywołaniu uczniów nie należy jednak upatrywać nowego aktu powołania.¹⁹ Zawiera ono jednak ideę wybrania, którą rozjaśnia wyrażenie: „których sam chciał” (οὓς ἤθελεν αὐτός: 3,13b). Wyklucza ono jakąkolwiek zewnętrzność i przypadkowość czynu Jezusa. Przywołuje On tych, których ma w sercu, których umiłował²⁰ Użycie czasu przeszłego niedokonanego (ἤθελεν) podkreśla, że Jego wola była już od dawna ku nim skierowana.²¹ Dodatkowo akcentuje to słowo αὐτός („sam”), niekonieczne z gramatycznego punktu widzenia. W ten sposób jeszcze raz uwydatniona została osoba Jezusa, który ma wybranych w swoim sercu i osobiście przywołuje ich do siebie.

Zasadniczą racją wyboru jest dwukrotnie wymieniony przez narratora akt ustanowienia Dwunastu (3,14a.16a). Chodzi tutaj o specjalną, autorytatywną czynność Jezusa, określoną za pomocą czasownika ποιέω. Nie należy go rozumieć w sensie „stworzyć”, tak jak w przypadku stworzenia świata (por. Rdz 1,1) czy stworzenia narodu wybranego (por. Iz 43,1; 44,2), ale w sensie „ustanowić”, „utworzyć”²²

Akt wyboru odnosi się do grupy dwunastu uczniów. Liczba dwanaście, użyta w tym miejscu bez rodzajnika²³, ma znaczenie symboliczne. Wskazuje ona na całego, mesjańskiego Izraela, którego odnowienie zapowiadali prorocy w czasach eschatologicznych (por. Mi 7,12; Iz 11,11.16; 27,12-13; Jr 30,3; Ez 39,27-28).²⁴ Znakiem realizacji tej zapowiedzi jest ustanowienie Dwunastu. Na ich przykładzie, w nawiązaniu do dwunastu pokoleń Izraela, Jezus wskazał, w jaki sposób każdy może mieć udział w mesjańskiej wspólnocie nowego Izraela. Warunkiem nie jest już przynależność etniczna, ale zażyłość z Nim samym jako odpowiedź na Jego wezwanie.²⁵

Na taki cel ustanowienia Dwunastu, który należy odczytywać w kategorii znaku dla wszystkich uczniów, Marek dodatkowo wskazuje poprzez zdanie

¹⁸ Por. K. S t o c k, *Boten aus dem Mit-Ihm-Sein*, Roma 1975, s. 12.

¹⁹ Por. J. D o n a l d s o n, „Called to Follow”. *A Twofold Experience of Discipleship in Mark*, BTB 5 (1975), s. 72; J. M a t e o s, F. C a m a c h o, dz. cyt., s. 301. W ustanowieniu Dwunastu scenę powołania widzą ci uczeni, którzy uważają, że czasownik προσκαλεῖσθαι jest synonimem czasownika καλεῖν (por. 1,17.20). Por. B. R i g a u x, *Témoignage de l'évangile de Marc*, Louvain 1965, s. 165; G. S c h m a h l, dz. cyt., s. 53.

²⁰ J. M a t e o s, dz. cyt., s. 69-70; C.M. M a r t i n i, *Być z Jezusem. Medytacje nad Ewangelią św. Marka* (tłum.) z wł. S. W ą s i k, F. B ł a s z k i e w i c z, S. P a t a l a n, Kraków 1997, s. 46.

²¹ Łukasz wyraża to poprzez akt specjalnej modlitwy Jezusa (6,12).

²² Por. Wj 18,25; 1 Sm 12,6; 1 Krl 12,31; 13,33; 2 Krn 2,17; Dz 2,36; Hbr 3,2; Ap 5,10.

²³ We wszystkich pozostałych miejscach w Mk δώδεκα występuje zawsze z rodzajnikiem (3,16; 4,10; 6,7; 9,35; 10,32; 11,11; 14,10.17.20.43).

²⁴ Por. J. G n i l k a, *Das Evangelium nach Markus*, Zürich 1978, s. 184;

R. B a r t n i c k i, *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996, s. 167.

²⁵ Por. J. M a t e o s, F. C a m a c h o, dz. cyt., s. 308.

celowe: „aby byli z Nim” (ἵνα ὡσιν μετ’ αὐτοῦ: Mk 3,14b). W całej Ewangelii wyrażenie εἶναι μετὰ występuje wyłącznie w powiązaniu z osobą Jezusa. Chodzi przy tym o fizyczną i aktualną obecność, a nie tylko o jakiś wewnętrzny akt wierności (tak w Łk 11,23).²⁶ Od wybranych Jezus chce, by zawsze byli w Jego obecności i wszędzie Mu towarzyszyli. Należy podkreślić, że formuła „być z Nim” nawiązuje do formuły przymierza: „Bóg z nami i my z Nim” (por. np. Iz 43,1-7). Bycie Boga z Izraelem kontynuuje się i wypełnia w byciu Jezusa z Jego uczniami (Mk 2,19). Gromadzi ich wokół siebie (3,13-14ab) i zaprasza do odpowiedzi, by mógł urzeczywistnić się lud Nowego Przymierza (por. Mk 14,26).²⁷ Świadczy to o konieczności szerszego, eklezyjalnego spojrzenia na akt ustanowienia Dwunastu. Mając na uwadze ciągłość Markowej narracji, ich „bycie z Jezusem” służy podkreśleniu prawdy, że jest to zadanie każdego ucznia, a nie tylko samych Dwunastu.²⁸

Wnikając w ten pedagogiczny zamiar Jezusa, ewangelista informuje o jego misyjnym i zbawczym celu (3,14c.15). Wynika on z inicjatywy Mistrza: „aby ich wysyłał” (καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτούς). W Jezusie, który posyła, misja Dwunastu jest otwarta i nieograniczona. Można tak sądzić, powołując się na użycie czasownika ἀποστέλλω w formie koniunktywu czasu teraźniejszego oraz brak jakichkolwiek uściśleń o charakterze przestrzennym.²⁹ Bliżej określa się jedynie specyfikę misji od strony możliwości wysłanych uczniów. Na pierwszym miejscu jest to głoszenie Dobrej Nowiny. Użycie czasownika κηρύσσω podkreśla nowość i początek proklamowanego orędzia.³⁰ Autor nie mówiąc o jego treści, suponuje dalszą formację uczniów, z której dopiero po śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa będzie mogło zrodzić się ich ewangeliczne orędzie. To odnosi się również do możliwości wyrzucania demonów (3,15). Taką władzę, określoną słowem ἐξουσία³¹, posiada przede wszystkim Jezus (por. 1,22.27). Dzięki niej prowadzi On walkę ze złem, czego wymownym znakiem jest wyrzucanie demonów. W tej władzy mogą mieć również udział Jego uczniowie. Mieć władzę nie oznacza jednak automatycznie „wyrzucać demony”

²⁶ Por. K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 20; D.M. S w e e t l a n d, dz. cyt., s. 27.

²⁷ Por. J. M a t e o s, dz. cyt., s. 74-75; C.M. M a r t i n i, dz. cyt., s. 48.

²⁸ F.J. M o l o n e y słusznie stwierdza: „It has been frequently pointed out that the physical presence «with» Jesus, even though not expressed in terms of einai met’ autou, seems to be a part of the destiny of any disciple of Jesus, and not only of the Twelve (see especially the use of kat’idian in 4,34; 6,31.32; 9,2.28; 13,3). (...) it appears that the message of 3,14 must be applied to anyone called to share in Jesus’ task” (*The vocation of the disciples in the Gospel of Mark*, „Salesianum” 43 (1981), s. 511-512). Zob. także S. F r e y n e, *The Twelve: Disciples and Apostles. A Study in the Theology of the first three Gospels*, London 1968, s. 107-119. K. S t o c k uważa, że Marek poprzez wyrażenie εἶναι μετ’ αὐτοῦ oddziela rolę Dwunastu od pozostałych uczniów, co stanowi główną tezę jego pracy: *Boten aus dem Mit-Ihm-Sein*, s. 199-203.

²⁹ Uściśleniem czasowym byłoby użycie ἀποστ ἔλλω w koniunktywie aorystu (M. Z e r w i c k, *Graecitas Biblica*, Roma 1966, nr 240-242).

³⁰ Por. F r i e d r i c h, κἠρυξ, w: TWNT III, s. 696.

³¹ Termin δόναμας wyraża bardziej potęgę i siłę fizyczną, zaś ἐξουσία autorytet i potęgę moralną.

(por. 9,18.28-29). Jak w przypadku głoszenia, tak i tym razem wszystko zależy od „bycia z Jezusem”

Połączenie obydwu rzeczywistości, tak jak to było w misji Jezusa, a równocześnie uzależnienie posiadania ich od stopnia zjednoczenia z Nim, jest znamienym rysem Markowej redakcji (por. Mt 10,1; Łk 6,13). Kontynuacja misji Jezusa będzie możliwa, ale w totalnej od Niego zależności i jedności z Nim. Wymaga to dalszej formacji uczniów, czego potwierdzeniem, a równocześnie znakiem dla nich wszystkich jest ustanowienie Dwunastu.

IV. ODPOWIEDŹ DWUNASTU I JEJ EKLEZJALNE ZNACZENIE

W obliczu nowej, formacyjnej propozycji Jezusa dochodzi do pozytywnej odpowiedzi wybranych przez Niego uczniów. Marek wyraża ją w słowach: „przyszli do Niego” (καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν: 3,13c). Ten sposób odpowiedzi wyraźnie koresponduje z Jezusowym czynem przywołania uczniów do siebie (προσκαλεῖται 3,13a). Ich przyście do Mistrza określa charakterystyczny zwrot ἀπέρχομαι πρὸς.³² Interesujące jest to, że dla określenia ruchu Marek nie posłużył się zwyczajnym czasownikiem ἔρχομαι, lecz jego złożeniem z przedrostkiem ἀπό. Tym samym chce zwrócić uwagę na zmianę pozycji. Uczniowie, których wezwał Jezus, oddzielają się od szerszego grona słuchaczy i stają wyraźnie po Jego stronie, razem z Nim. Ich opcja na rzecz Jezusa realizuje się więc bardzo konkretnie, na płaszczyźnie zewnętrznej i w sposób widzialny dla wszystkich.³³

Użycie czasownika z przyimkiem πρὸς podkreśla, iż celem przyścia jest konkretna osoba. Jeśli celem ruchu jest jakieś miejsce czy region, wówczas używa się przyimka εἰς.³⁴ Uczniowie zostawiając dotychczasowe miejsce, przychodzą do Jezusa (πρὸς αὐτόν). Przyimek πρὸς wskazuje na bliskość, przyjaźń, jaka się między nimi rodzi. Zgodnie z nową inicjatywą Mistrza to, co zaistniało między Nim a uczniami w momencie powołania, otrzymuje nową jakość. Wynika ona z celu, jaki zostaje wyznaczony Dwunastu: „aby byli z Nim” (Mk 3,14b). Tylko z wiernego bycia przy Jezusie może zrodzić się ich zbawcza misja głoszenia Dobrej Nowiny i wyrzucania demonów (Mk 3,14c.15). Dwunastu nie będzie już iść za Jezusem tylko dla samych siebie, ale decyduje się być z Nim ze względu na misję, jaka z tego się zrodzi.³⁵

Poprzez wspólnotowy charakter odpowiedzi wybranych uczniów ujawnia się jej symboliczny wymiar, którego czytelnym transparentem jest liczba dwanaście. Dla ewangelisty ważna jest kolegialność Dwunastu w zjednocze-

³² W Nowym Testamencie występuje on w następujących miejscach: Mk 3,13; 14,10; Łk 24,12; J 4,47; 6,68; 11,46; 20,10; Ap 10,9.

³³ Por. J. M a t e o s, dz. cyt., s. 71. M.-J. L a g r a n g e uważa, że ἀπῆλθον oznacza również zerwanie z poprzednim sposobem życia (*Evangile selon Saint Marc*, Paris 1929, s. 63).

³⁴ Por. K. S t o c k, *Le pericopi*, s. 17.

³⁵ Tamże, s. 48.

niu z Jezusem, który jest źródłem ich jedności.³⁶ W ten sposób odpowiedź Dwunastu staje się znakiem realizowania się eschatologicznych oczekiwań na odnowienie ludu składającego się z dwunastu pokoleń (por. Syr 36,10; 48,10; Iz 49,6; Ez 45,8). Tym samym postawa Dwunastu, mając charakter znaku, jest wezwaniem dla wszystkich, których gromadzi Chrystus w eschatologicznej wspólnotcie nowego ludu Bożego.³⁷ Izrael czasów ostatecznych, reprezentowany przez grupę Dwunastu, nie jest zamkniętą wspólnotą, ale otwartą na wszystkich, którzy jak oni chcą być jedno z Jezusem Chrystusem.

Być z Jezusem we wspólnotcie powołanych nie jest możliwe bez indywidualnej odpowiedzi każdego z nich. Świadczy o tym imienna lista uczniów, jaką Marek dołącza do sceny ustanowienia grupy Dwunastu (Mk 3,16-19).³⁸ Na podstawie jej struktury można wiele powiedzieć nie tylko na temat roli i znaczenia poszczególnych osób, ale także sposobu ich bycia przy Jezusie.

Pierwszym w wyborze i przebywaniu z Jezusem jest Szymon, który otrzymuje nowe imię Piotr.³⁹ We wszystkich znanych nam katalogach Dwunastu zajmuje on pierwsze miejsce.⁴⁰ Marek nie wyjaśnia greckiej wersji jego nowego imienia (Πέτρος), którego symboliczne znaczenie („skała, opoka”: por. Mt 16,18) dobrze rozumieli adresaci Ewangelii, pomni roli, jaką Piotr odgrywał we wspólnotcie uczniów Jezusa. Inaczej jest w przypadku aramejskiego imienia Βοανηργές, jakie otrzymują od Jezusa dwaj synowie Zebedeusza: Jakub i jego brat Jan.⁴¹ To ich nowe imię Marek wyjaśnia poprzez greckie wyrażenie Υἱοὶ Βροντῆς („Synowie gromu”: 3,17). Pojawia się ono tylko w tym miejscu Ewangelii i najprawdopodobniej jest aluzją do porywczego temperamentu obydwu braci (por. Łk 9,54) lub ich przyszłej działalności. Nowe imiona Szymona, Jakuba i Jana wskazują na ich wyją-

³⁶ Por. I. G a r g a n o, dz. cyt., s. 84.

³⁷ O takiej roli Dwunastu piszą np.: H. L a n g k a m m e r, *Uczniowie, grupa dwunastu, apostołowie*, STV 14 (1976) nr 2, s. 74; H. S c h ü r m a n n, *Il gruppo dei discepoli di Gesù prototipo della vita monastica*, Servitium 12 (1978), s. 116-117; J. G n i l k a, *Jezus z Nazaretu. Orędzie i dzieje* (tłum. J. Z y c h o w i c z), Kraków 1997, s. 232; H. S e w e r y n i a k, *Święty Kościół powszedni*, Warszawa 1999, s. 32.

³⁸ Nowy Testament zna aż cztery listy z imionami Dwunastu: Mk 3,16-19; Mt 10,2-4; Łk 6,14-16; Dz 1,13. Panuje prawie powszechne przekonanie, że listy te pochodzą z bardzo starej tradycji. Występujące w nich różnice świadczą, że tradycja ta była w różny sposób przekazywana, albo też różnie zapisana przez końcowych redaktorów. Por. R. B a r t n i c k i, *Uczeń Jezusa*, s. 51, przyp. 54 i s. 53.

³⁹ Świadczy o tym fakt, że w najstarszej Ewangelii występuje on aż w 15 perykopach, w których imię Piotr pojawia się dwudziestokrotnie (3,16; 5,37; 8,29.32-33; 9,2.5; 10,28; 11,21; 13,3; 14,29.33.37.54.66-67.70.72; 16,7) a Szymon sześciokrotnie (1,16.29-30.36; 3,16; 14,37). Zob. tabela 12 w: J. F l i s, *Modele Kościoła*, s. 155.

⁴⁰ W Mt 10,2 nie ma mowy o zmianie imienia, ale stwierdza się, że Szymon zwany był Piotrem i dodatkowo określa się go liczebnikiem πρῶτος („pierwszy”).

⁴¹ W Łk 6,14 i Dz 1,13 brak jest określenia „brat Jakuba” przy imieniu Jana. W Dz 1,13 Jan wysuwa się również przed swego starszego brata, a w Dz 12,2 pojawia się nawet wyrażenie: „Jakub, brat Jana”.

kowo bliską relację z Jezusem.⁴² Dzięki niej, przy zachowaniu pierwszeństwa Piotra, wszyscy trzej funkcjonują w Ewangelii Marka jako odrębna, mniejsza grupa w gronie Dwunastu (por. Mk 5,37; 9,2; 14,33).

Drugą podgrupę w katalogu Dwunastu rozpoczyna Andrzej. Wprawdzie nie jest on połączony z Szymonem i nie mówi się, że jest jego bratem, ale czytelnik wie o tym od początku Ewangelii (Mk 1,16.29; por. Mt 4,18; 10,2; Łk 6,14). W ten sposób Marek zapewnia, iż siedmiu pozostałych członków podgrupy pozostaje również w bliskiej relacji z Jezusem (por. Mk 13,3). Poza listą Dwunastu, wszyscy z wyjątkiem Andrzeja nie pojawiają się już w Ewangelii. Po odpowiedzi na Jezusowe wezwanie trwają wspólnie przy Nim, a charakterystyczną cechą ich zachowania jest popieranie stanowiska ważniejszych od siebie.⁴³ W tej jednorodnej postawie można zauważyć jednak pewne rysy indywidualne ujawnione przez inne szczegóły Markowej listy.

Dla odróżnienia od Jakuba syna Zebedeusza drugi Jakub zwany „młodszym” (por. Mk 15,40) otrzymuje określenie „syn Alfeusza” (Mk 3,18).⁴⁴ W pewnym paralelizmie do pierwszego Szymona wymienia się Szymona z określeniem *Kαβαθαῖος* (Mk 3,18), które nie ma nic wspólnego z nazwą geograficzną Kanaan (por. Mt 15,22). Przydomek ten jest transkrypcją aramejskiego słowa *qan'anajjā'* i znaczy „gorliwy”⁴⁵ Najprawdopodobniej gorliwość Szymona należy odnieść do ówczesnych ruchów reformistycznych, ale w sensie bardziej religijnym jak narodowo-wyzwoleńczym.⁴⁶ Paralelna pozycja Szymona Piotra i Szymona Gorliwego bazuje nie tylko na identycznym imieniu, ale także na podobnym zachowaniu się obydwu. Rzutuje ono na postawę wszystkich wezwanych do bliskiego przebywania z Jezusem. O specyfice tej postawy, nacechowanej pewnym napięciem, świadczy też obecność imion greckich na liście Dwunastu, takich jak Andrzej, Filip, Szymon i prawdopodobnie Tadeusz.⁴⁷

Wyraźnie o postawie wobec Jezusa mówi się jedynie w przypadku ostatniego z Dwunastu: Judasza z przydomkiem *Ἰσκαριώθ* (Mk 3,19). Prawdopodobnie określenie to wskazuje na miejsce pochodzenia i należy go tłumaczyć: „człowiek z Keriot”, jednej z dwóch miejscowości o tej nazwie

⁴² Odosobniona jest opinia, że nowe imię Szymona, nawiązując do twardości skały, podkreśla jego upór, aż po zaparcie się Jezusa; zaś nowe imię synów Zebedeusza wskazuje, iż są kontynuatorami autorytatywnego zachowania się ich ojca. Szerzej na ten temat, zob. J. M a t e o s, F. C a m a c h o, dz. cyt., s. 302-303, 313.

⁴³ Świadczy to ponownie o założeniu redakcyjnym Marka, który nie chce podkreślać specjalnej roli każdego z członków grupy, ale bardziej zależy mu na uwydatnieniu symbolicznego znaczenia Dwunastu. Por. Tamże, s. 314.

⁴⁴ Był synem nieznannej bliżej Marii (Mk 16,1). Należy go odróżnić od Jakuba syna Kleofasa i Marii (J 19,25), „brata” Pańskiego (por. Mk 6,3; 1 Kor 15,7). Por. H. L a n g k a m e r, *Ewangelia według św. Marka*, s. 129.

⁴⁵ Łukasz używa już właściwego określenia greckiego *Ζηλωτ ῥῆ* (Łk 6,14; Dz 1,13).

⁴⁶ Por. J. R a d e r m a k e r s, *Lettura pastorale del vangelo di Marco*, Bologna ²1981, s. 144.

⁴⁷ Imię Tadeusz w greckim brzemieniu jest skróconą formą imienia Theodotos, Theodoros czy Theodosios. Por. V. T a y l o r, *The Gospel According to St. Mark*, London ²1966, s. 247.

w Judei.⁴⁸ Znaczyłoby to, że Judasz był jedynym uczniem Jezusa spoza Galilei. Jemu zawsze towarzyszy negatywna wzmianka: „który Go wydał” (ὄς καὶ παρέδωκεν αὐτόν: 3,19). Jest ona przestrogą, że nawet pośród najbliższych Jezusowi uczniów możliwa jest zdrada. Pozytywna odpowiedź wszystkich jako Dwunastu: „(...) i przyszli do Niego” (3,13c) staje się negatywną odpowiedzią tego, który sprzedał Jezusa (14,10-11) i „bycie z Nim” (3,14) zamienił na „bycie ze zgrają” (14,43), a znaki swego związku z Mistrzem: pocałunek i tytuł „Rabbi” zamienił na znak zdrady (14,44-45).⁴⁹

Marek, który łączy ten wymowny szczegół z listu Dwunastu z opisem ich ustanowienia, chce podkreślić, że przystanie do Jezusa wymaga ciągłego pogłębiania. Negatywny przykład Judasza w Mk 3,19 jest wyraźną wskazówką narratora, że początkowa pozytywna odpowiedź ucznia nigdy nie jest pełna i ostateczna, ale wymaga troski i dalszych starań. Jedynie ciągła identyfikacja ucznia z osobą i orędziem Jezusa może być gwarantem osiągnięcia pełnego i trwałego zjednoczenia z Nim i Jego misją.

Podsumowując należy stwierdzić, że w Markowej narracji ustanowienie Dwunastu jawi się jako znak i fundament dla całego nowego Izraela, nowej rodziny Jezusa, którą On gromadzi wokół siebie. Za pomocą tego znaku, poprzez odpowiedź Dwunastu, ewangelista podkreśla również, że „bycie z Jezusem” dla kontynuowania Jego zbawczej misji wpisuje się na zawsze w naturę bycia uczniem w Jego nowej, eschatologicznej rodzinie.

ISTITUZIONE DEI DODICI – UNA NUOVA INIZIATIVA DI GESÙ SECONDO MC 3,7-19

S o m m a r i o

L'articolo cerca di approfondire la questione del significato del gruppo dei Dodici nell'attività messianica di Gesù. Il problema viene affrontato sulla base del testo di Mc 3,7-19. Novità della scelta dei Dodici si manifesta nel contesto precedente (3,7-12) ed attraverso diverse caratteristiche narrative di Mc 3,13-19. Costituzione dei Dodici per Gesù e la loro risposta alla sua chiamata mostrano che essi sono la figura dell'Israele messianico e definitivo. Gesù ha scelto i Dodici come principio e segno di un cammino vocazionale più ampio. Intimità con Gesù e apertura missionaria costituiscono i due poli complementari di questa nuova e definitiva vocazione cristiana.

⁴⁸ Chodzi o Qerioth-Hezron na południe od Hebronu, albo Qerioth-Moab na wschód od Morza Martwego. Por. G. N o l l i, *Evangelo secondo Marco*, Città del Vaticano ²1980, s. 62. Niektórzy sądzą, że przydomek Iskariot jest zsemityzowanym terminem słowa „sicarius”, które było łacińskim określeniem zeloty. Por. J. G n i l k a, *Das Evangelium nach Marcus I*, Zürich 1978, s. 186; R. B a r t n i c k i, *Uczeń Jezusa*, s. 52, przyp. 61.

⁴⁹ Por. F.J. M o l o n e y, art. cyt., s. 513-514; S. H a r e z g a, „Być z Jezusem” – *przywilej i dramat ucznia według Ewangelii św. Marka*, w: *Diligis Me? Pasce*, t. I, S. C z e r w i k, M. M i e r z w a (red.), Sandomierz 1999, s. 183-184.